

PROTOKOL

2024 | YIL 5 SAYI 1

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik:
Sorunlar ve Çözümler**

Nur Şat

**Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler:
Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye**

Timuçin Arslan

**Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi
Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu**

Hatun Korkmaz

**21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının
Önemini Anlayabilmek**

Nükhet Güntay

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Dr. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Dr. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Prof. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YADİGAROĞLU (Sosyoloji)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No: 2-06

Telefon: 04623773227

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

İÇİNDEKİLER

Kısa Makale	Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik: Sorunlar Ve Çözümler Doç. Dr. Nur Şat	6-13
Kısa Makale	Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler: Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye Bilim Uzmanı Timuçin Arslan	15-25
Kısa Makale	Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu Dr. Öğr. Üyesi Hatun Korkmaz	27-31
Kısa Makale	21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının Önemi Anlayabilmek Doktorant Nükhet Güntay	33-40

KAMU YÖNETİMİNİN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ YOLUNDA KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

Dr. Öğr. Üyesi Hatun Korkmaz

Erciyes Üniversitesi
hatunkorkmaz@erciyes.edu.tr

ÖZ

20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmeler şüphesiz kamu yönetimi yapılarını da radikal bir şekilde etkilemiştir. Liberal, demokratik ve kapitalist sistemin hakimiyetini kurduğu bu yeni dönemde kamu kurumları daha etkili, “daha ekonomik ve daha verimli nasıl yönetilir?” sorusuna odaklanmanın yanında, daha demokratik nasıl yönetilir?” sorusuna da cevap aramaya başlamışlardır. Yaşanan gelişmelerle birlikte, demokrasi yalnızca periyodik yapılan genel ve yerel seçimlerle sınırlı kalmaması gerektiği, karar alım ve uygulama süreçleri de dahil tepeden tırnağa özümsemesi gereken bir süreç olarak yaygın kabul görmüştür.

Bu çalışma kamu yönetiminin demokratikleştirilmesi yolunda bir adım olarak görülen Kamu Denetçiliği Kurumu’nu irdelemektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu, idare ile bireyler arasında yaşanan uyuşmazlıklarda yargı öncesi bir çözüm mekanizması, hesap verebilirlik aracı ve bireylerin hak arama mücadelelerine destek bir kurum olarak kabul edilmektedir. Çalışmada Kurum, Kuruma yapılan başvurularla ilgili verilen kararlar ışığında hukuki ve yönetsel yönden incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Denetçiliği Kurumu, Demokratik Kamu Yönetimi, Ombudsmanlık Kurumu

Giriş

Günümüzde insan haklarının ve demokrasinin geliştirilmesi, küresel adalet ve barışın korunmasında büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bireysel hak ve özgürlüklerin sağlanması, demokratik toplum düzeninin kurulması, özellikle devlet ile birey arasındaki uyuşmazlıklarda bireylerin lehine düzenleme ve uygulamaların yapılması birçok ülkenin gündeminde ve politikasında yer almaktadır.

Birey ve devlet arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde en etkili yol şüphesiz yargı yoludur. Zira idarenin aldığı kararlar yargı yeri iptal edinceye kadar hukuka uygun kabul edilir. Fakat yargı yolunun teknik, pahalı ve uzun bir süreç olması, birçok bireyin bu yolu tercih etmemesi veya edememesi ile sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla bugün birçok ülkede, yargı öncesi çözüm mekanizmaları gündemi meşgul etmekte ve bu

yönde politikalar üretilmektedir. Birçok ülkede uygulanan Ombudsmanlık Kurumu, Türkiye'deki ismi ile Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), bunun bir örneğidir.

Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu 2010 Anayasa değişikliği ile Anayasa kapsamına alınmış ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6328 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir (6328 Sayılı Kanun, 2012). Kanun kapsamında Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile bireyler arasında yaşanan uyuşmazlık ve anlaşmazlıkları dostane yollarla çözmeye çalışan, devlet kurumları ve idareleri ile bireyler arasında bir nevi arabulucu rolündedir. Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan başvurular ücretsiz ve 6 ay içerisinde sonuçlanmaktadır. Bu durum, bireylerin hak arama mücadelesini kolaylaştırmakta ve idareyi hesap verebilirlik noktasında geliştirmektedir (Kaygısız, 2016). Türkiye gibi bürokratik geleneği güçlü ülkelerde idareler ile bireyler arasındaki uyuşmazlıkların çözümünde, yargı öncesi dostane çözüm mekanizmasının olması ve geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Demokratik hukuk devletinin asli görevlerinden biri, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktır. Demokratik hukuk devletinin genel gereklerinden biri ise idarenin her türlü eylem ve işleminin denetlenmesidir. Bu kapsamda, bireylerin devletin işleyen mekanizması olan idareler tarafından zarara uğramaması, uğramışsa da bunun tazmin ve telafisinin yapılması gerekmektedir (Gözler ve Kaplan, 2021). Zira bireysel hak ve özgürlüklerin merkezi önemde tutulduğu, küresel hâkim ideoloji olarak kabul edilen liberal ideolojide, devlet bireysel hak ve özgürlükleri korumada öncüdür ve aynı zamanda bireysel hak ve özgürlükler karşısında meşru şiddet kullanma gücüne sahip olması ile potansiyel tehdittir (Duman, 2017). "Devlet birey içindir" anlayışı çerçevesinde hüküm süren liberal ideolojide, devletin ve onun işleyiş mekanizması olan kamu yönetiminin denetlenmesi ve sınırlandırılması önemlidir. Bununla birlikte dünyada yaşanan küreselleşme ve demokratikleşme süreci de devletlerin hesap verebilirliğinin ve denetiminin önemini artırmıştır. Tam bu noktada ombudsmanlık kurumu işlevsel bir etkiye sahiptir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, BM tarafından oluşturulan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyumlu ve Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 12. Kalkınma Planı'nın amaçlarına da hizmet eden bir konumdadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından "Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar" ve 12. Kalkınma Planında yer alan "Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim" Amacına ve alt başlıkları ile uyumlu olduğu söylenebilir (12. Kalkınma Planı, 2023; www.turkiye.un.org).

1. Kamu Denetçiliği Kurumunun Hukuki Özellikleri

2012 yılında 6328 Sayılı kanun ile yürürlüğe giren Kamu Denetçiliği Kurumu, tüzel kişiliğe sahip ve özel bütçeli bir kurumdur. Kurumun tüzel kişiliğe sahip olması yani, kendi başına karar alıp uygulama yetkisinin olması, bağımsızlık ve tarafsızlık noktasında önem taşımaktadır. Zira dünya örneklerine bakıldığında Ombudsmanlık Kurumlarının gereği gibi faaliyet gösterebilmeleri için bağımsızlık ve tarafsızlığın sağlanması en önemli şartlardan biridir. Diğer bir husus, Kamu Baş Denetçisi ve diğer Denetçilerin TBMM tarafından seçilmesidir. Yine bu husus, KDK'nın tarafsızlığı ve demokratik yolla seçilmesi noktasında önemlidir. Tarafsızlık konusundaki başka bir husus, Kanun'un 30. Maddesinde belirtilen Kamu Baş Denetçisi ve Denetçilerin siyasi konulardaki yasaklarıdır. Bu maddeye göre Kamu Baş Denetçisi ve Denetçileri "herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef alan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı yapamazlar; görevleri sebebiyle herhangi bir şekilde öğrendikleri mesleki veya ticari sırları görevlerinden ayrılmış olsalar bile açıklayamazlar, kendilerinin veya başkalarının yararına kullanamazlar". Tarafsızlık konusunun hukuken oldukça hassas bir şekilde ele alındığını söylemek mümkündür.

KDK'nin kararlarının bağlayıcı olmaması, yalnızca dostane çözüm ve öneri sunması en önemli hususlardan biridir. Dünya üzerindeki diğer örneklerde de Ombudsmanlık kurumunun kararları bağlayıcı değildir. Zira bağlayıcı olması yargı bağımsızlığını zedeleyebilir. Bağlayıcı olmamasına rağmen bir kurumun kararlarının dikkate alınması ve uygulanması ancak ve ancak o kurumun saygınlığı, tarafsızlığı, bağımsızlığı ve tanınırlığı ile mümkün olabilir. Dolayısıyla kamu denetçiliği kurumunun bu yönlerden Türkiye'de geliştirilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

2. Kamu Denetçiliği Kurumunun Kararları ve İşlevselliği

KDK'nin 2022 yılı faaliyet raporu incelendiğinde, 2022 yılında gerçek ve tüzel kişilerden toplam 17.816 başvuru yapılmıştır. Şikayetlerin 4.324'ü (%24, 27) kamu personel rejimi ile ilgilidir. 3.663'ünün (20,56%) ise adalet, milli savunma ve güvenlik ile ilgili olduğu görülmüştür. Konuların başvuru sayısına göre sıralaması, Mahalli idarelerce yürütülen hizmetler 1.839 10,32%, Eğitim-öğretim, gençlik ve spor 1.419 (7,96%), ekonomi, maliye ve vergi 1.383 (7,76%), çalışma ve sosyal güvenlik 1.072 (6,02%) şeklinde devam ettiği görülmektedir (KDK, 2023). Şikâyet başvuruları idareler bazında değerlendirildiğinde, en fazla başvuru %18,71'lik oranla Adalet Bakanlığına yönelik gerçekleşmiştir. Daha sonra, %13,35 ile mahalli idarelere yönelik şikayetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir.

%6,65 ile üniversite ve fakültelere, %5,78 ile Sağlık Bakanlığına, %5,02 ile Milli Eğitim Bakanlığına, %4,14 ile de Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir.

Kurum yönetmeliğinde göre şikâyetçi gerçek kişi ise ölümü veya tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi, inceleme ve araştırma devam ederken şikâyet konusu hakkında dava açılması durumlarında Kurum tarafından “Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar” verilmektedir. İnceleme ve araştırma sonucunda şikâyetkonusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurum tarafından “Tavsiye Kararı”, şikâyetkonusu iddianın yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde se “Ret Kararı”, şikâyetkonusu iddiaların bir kısmının yerinde, bir kısmının ise yerinde olmadığı kanaatine varılması halinde ise “Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı” verilmektedir. Kurumun yapılan girişimler neticesinde şikâyetin dostane yollarla çözülmesi durumunda “Dostane Çözüm Kararı” verilmektedir. 2022 yılında yapılan toplam başvurular ile ilgili kararlar ve oranları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir (KDK, 2023):

“Gönderme Kararı”: %38,43

“İncelenemezlik Kararı”: %34,23

“Dostane Çözüm Kararı”: %8,13

“Başvurunun Geçersiz Sayılması”: %0,42

“Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar”: %2,60

“Tavsiye Kararı”: %6,29

“Ret Kararı”: %5,83

“K.Tavsiye K.Ret Kararı”: %3,58 oranında verilmiştir.

Kararlara bakıldığında Kurumun asıl amacının dostane çözüm yolu üreterek yargı öncesi bir çözüm mekanizması olması ve bu yoldaki kararların yalnızca %8,13 oranında olması dikkat çekicidir. Kurumun verdiği kararlar incelendiğinde 6 ay gibi kısa bir sürede hem hukuki hem de yerindelik incelemesini içerecek şekilde konu ile ilgili kapsamlı bir araştırmanın yapılması, ayrıca kararın sonunda yargısal başvuru yollarının da belirtilmesi, birey hak ve özgürlüklerinin korunması, geliştirilmesi yolunda ve idarenin denetlenmesi, demokratik ve hesap verebilir hâle getirilmesi yolunda önemli bir destektir.

Sonuç

Kamu denetçiliği kurumuna genel olarak bakıldığında, demokratik toplum düzeninin sağlanması ve kişi hak ve özgürlüklerinin korunması yolunda atılmış güçlü bir adımdır. Kanun’un yürürlüğe girdiği 2012 yılından günümüze Kurum ile ilgili Türkiye özelinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa

Kurumun oldukça büyük ilerlemeler kaydettiği söylenebilir fakat yeterince tanınır ve bilinir olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Kurumun saygınlık, tarafsızlık ve bağımsızlığını toplumun nezdinde tesis etmesi; başarısı, etkililiği ve verimliliği için büyük önem arz etmektedir. Kurumun idare ile ilgili şikâyet başvurusu alması ve incelemesinin yanında konu ile ilgili çeşitli eğitimler, çalıştaylar ve bilimsel çalışmalar da yapıyor olması önemlidir ve bu vesile ile topluma kendini daha iyi tanıtmaya fırsatına sahiptir. Şüphesiz tanınırlık, saygınlık vb. hususların kısa vadede gerçekleşmesi kolay değildir. Örneğin Dünyada bilinen en iyi Ombudsmanlık örneği olan İsveç Ombudsmanlık Kurumu 1700'lü yıllarda kurulmuştur. Kurumun etkililiği için tek kriterin uzun yıllar varlığını sürdürmek olmadığı da bilinmekle birlikte zaman içerisinde istikrarlı bir şekilde şikâyetlere adil çözümler üretmesi, tarafsız ve bağımsız davranması hukuki olarak bağlayıcı olmayan kararlarını uygulamada kesin karara dönüştürebilir.

Kaynakça

- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2021). *Kısa idare hukuku*. Ekin Yayınevi.
- Duman, E. (2017). *Ayrımcılık yasağı ve Türkiye insan hakları ve eşitlik kurumu raporu*. Ayrıntı Basımevi.
- Kaygısız, Ü. (2016). Kamu denetçiliği kurumu kurumsal algı ölçeği (KDKKAÖ) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 19-37. <https://doi.org/10.20875/sb.40564>
- 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (15 Kasım, 2023). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6328.pdf>
- Kamu Denetçiliği Kurumu (15 Kasım, 2023). KDK (Ombudsmanlık) 2022 yıllık raporu. <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/2022-yillik-rapor-web/mobile/index.html>
- BM Türkiye (10 Kasım, 2023). <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı (10 Kasım, 2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_17112023.pdf

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

PROTOKOL

2024 | YIL 5 SAYI 1

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**Yerel Yönetimlerde Hesap Verebilirlik:
Sorunlar ve Çözümler**

Nur Şat

**Ortak “Tehlike” Etkisinde İkili İlişkiler:
Ermenistan-Yunanistan İlişkileri ve Türkiye**

Timuçin Arslan

**Kamu Yönetiminin Demokratikleştirilmesi
Yolunda Kamu Denetçiliği Kurumu**

Hatun Korkmaz

**21. Yüzyılda Barış Çalışmalarının
Önemini Anlayabilmek**

Nükhet Güntay